

ŽIVÁ SOUVISLOST

Od dávných dob si naši předkové, puzeni vlastním zájmem a potřebami, všímali jednotlivých živých organismů a postupně je poznávali. Cítili přitom jistě něco jiného než my při pozorování exponátů v muzeálních sbírkách. Na rozdíl od nás, obklopených silnou clonou civilizace, mohli snáze pochopit základnost vazeb poutajících celý jejich empirický svět do jednoho nezrušitelného spojení, do jakéhosi pletence, z kterého oni sami přechnívali dlouho ponejvíce jen svým rozumem a vědomím.

Skutečně, vznik a vývoj života, ať dosud nám zastiňován hlubokým tajemnem, probíhal bezpochyby v interakcích mezi různými složkami prostředí, mezi životem a nestálými podmínkami pro jeho existenci, mezi rozmanitými, sobě navzájem se vzdalujícími formami nové kvality, jíž se život kdesi v hlubinách času stal.

Nesmírné bohatství forem života je harmonickým, vzájemně propojeným systémem, skutečností pro nás stejně samozřejmou jako fakticky unikátní. Je dědictvím nejen naším nebo je darem času, tak nesmírného úseku času, že z lidského hlediska téměř dokonalé věčnosti. Tisícekrát, milionkrát se muselo osvědčit to, co přečkalo veškerou nepřítelů podmínek a vyhovělo ve zkouškách spočívajících v drtivém tlaku vývoje.

Vývoj člověka bývá nazýván velkolepým experimentem přírody. Vědomé jednání, vlastní lidem, se stalo nástrojem měnícím svět. Člověk ovládl nebývalé síly, ale motivace jeho jednání se zásadně neliší od příčin určujících chování nižších živočichů: Konat v prospěch jedince! /Mimo chodem, dostane-li se třeba i politický systém do rozporu s touto logikou, jež má povahu přírodního zákona, neuspěje./

Lidé těží z přírodních zdrojů téměř tak bez zábran jako nejjednodušší organismus z energeticky vydatných molekul bílkovin ve svém pradávném životním prostředí nebo jako šelma z živočichů džungle. Rozdíl je pouze v tom, že potřeby člověka jsou ve vzrůstající míře potřebami druhotnými, tedy pro samotné žití nikoli nezbytnými, nýbrž určovanými lidskou kulturou a civilizací.

Akcelerující vývoj lidského rodu se zřejmě ocitl v důležitém

foto ik

V době, kdy František Stárek, obětavý šéfredaktor Vokna, sedí ve vyšetřovací vazbě a náklad třináctého čísla časopisu byl zabaven, vracím se k číslu 12.

Musím říci, že právě Vokno je mi stále milejší, nehledaná, neučesaná forma článků, prostá úprava, technika cyklostylu, to vše se podílí na nezvyklé rezonanci.

Vokno budí dojem skutečného zápisníku, kde se lidé vyslovují a kde především záleží na upřímnosti a autentičnosti sdělení. Projevuje se to hlavně v prvním oddílu Aktualit, ale i v dvou reportážích P. Blunfielda Další pokus o Lennona /8.12.1986/ a Pokus o Plastic People "Live" o známém úředním zrušení vystoupení PPU na začátku roku 1987. Poznámka o hudbě Egona Bondyho zaujme postřehy o vážné hudbě, v této kulturní oblasti ne zcela obvyklými. Básník rezolutně tvrdí: "Současná hudba je nám zvukově daleko bližší než hudba XIX. století a každého osloví něco z ní. Je jen pohodlná lenivost a nelogický předsudek, které vás vedou k tomu, že ji neposloucháte, že se o ni vůbec nezajímáte. Je to ostuda, že to musím znovu psát na konci století, jehož umění je jeho jedinou pozitivní legitimací před dějinami, neboť ve všech ostatních ohledech je, jak známo, bilance tohoto století negativní přes četné možnosti techniky a vědy. V naší zemi věru není život v umění reprezentován Svazem spisovatelů, výtvarníků atd. Reprezentují ho ti, kteří tvoří za nepředstavitelně těžkých podmínek v praktickém undergroundu. Ti, kteří toto úsilí nesledují a nepodporují, přicházejí o strašně mnoho: žijí a budou žít s pocitem, že žijí a žili v marné době marný život. A přitom stačí jen trochu se namáhat a rozhlédnout se okolo a uvidíme, že žijeme v době plné tvůrčího napětí, tvůrčí energie, tvorby nových odvážných hodnot, v době plné tvůrčího dobrodružství. Být přitom, být spolu, je zázračný lék proti marnosti. Nescetně mnoho generací už žilo v situaci, kdy společenské podmínky byly tak ztuhlé, že nepřipouštěly žádnou politickou aktivitu a ani pomyšlení na změnu. A vždycky zůstávalo právě umění jako oblast plného života. Pochopitelně nikoli umění oficiální. Ale tak to právě má být. A těm, kteří z lenosti se neúčastní tohoto plného života, ale mají za pohodlnější pseudo-filosofovat u piva o marnosti a svém neštěstí, mohu říct jen to, že umění bez nich nechcípne, ale oni chcípnou."

Z oddílu literatury si zaslouží pozornost Má vlast Iriny Ratušinské, ruské básničky, v Sovětském svazu v osmdesátých letech vězněné a nyní žijící na Západě. Studie Jiřího Kratochvíla Česká literatura teď již vyšla v Hostu a je dle mého názoru svrchovaně zajímavým a kvalitním textem na dané téma. Najdeme zde jistě i sporné nebo zjednodušené soudy /např., že se "celých 15 let neobjevila jediná opravdu nová spisovatelská osobnost, která by - jako v 60. letech např. Škvorecký, Vaculík, M. Kundera, Linhartová, Vyskočil, Lustig - měla své dychtivé a nadšené příznivce, vítající každou knihu jako událost"/. Zajímavé je Kratochvílovo poukázání na určitý pardon, kteří dávají ineditní autoři spisovatelům, kteří se z pragmatismu přizpůsobili normalizačním nárokům. "Vždyť není to poprvé, že čeští spisovatelé mlčí k likvidování české kultury a k zatýkání českých spisovatelů, a není to poprvé, že národ prochází hlubokou, dezintegrující krizí a čeští spisovatelé k tomu štrikují selanky." Kratochvíl není plakátový, není barvotiskový, a v samém závěru razí své umělecké krédo. "Stranou literatury zinstitutionalizované a zmanipulované i literatury, která jen sama v sobě hledá své ospravedlnění /sebejisté svým přesahováním/, a samozřejmě i literatury "zpančované prasaty kšeftů" se vždy objevovali autoři opravdu svobodní a nezmanipulovatelní, kteří neměli společné téma ani společnou

literární techniku, tutéž víru, program ani vyznání, autoři nesdružující se pod vůbec žádnými prapory, mluvili vždy jen sami za sebe a jen ze svého úradku a pověření, neobraceli se k národu, ale ani k žádné sociální nebo jinak determinované skupině, ale zase jen k jedinci, k svobodné lidské individualitě a vnitřní opravdovost - upřímnost byla jejich verifikací pravdy v literatuře, pravdy, jež má tu moc, že pro-sakuje odtud - z literatury jako otevřeného systému - do celého pro-storu života."

V oddílu Výtvarné umění stojí rozhodně za pozornost Ariadnina nit Matěje Krčmy, věnovaná modernímu umění na Slovensku. Autor sleduje chronologicky vývoj, mj. píše, že po roce 1948 by se dali malíři "tvorící tvrdošíjně po svém" spočítat na prstech jedné ruky, ostatní byli "dobrymi počtáři". Jsou zde podány některé výstižné charakteristiky, autor odhaluje ledví J. Fila, V. Kompánka, A. Brunovského, ale nachází i slova uznání pro R. Krivoše, J. Čunderlíka, M. Bočkaye a dalších. Text přednášky Pocta Andy Warholovi od Ivana M. Jirouse přináší cenné informace o tomto slavném umělci o kterém se nyní opět hovoří v sou-vislosti s možností věnování některých jeho děl Slovensku, kde se Warholovi rodiče narodili.

Ekologická rubrika s výstižným názvem Můj kraj, stejně jako tvůj kraj, jde do prdele přináší řeč indiánského náčelníka Seattla, kterou pronesl jako odpověď prezidentu Franklinu Pearceovi. Kdysi jsem slyšel tuto řeč na Hlasu Ameriky a litoval jsem, že ji nemám písemně k dispo-zici, nyní patří díky Voknu za to, že ji uveřejnilo, neboť, jak se tu píše, tato slova září "silou bezmála prorockou". Náčelník řekl: "Moje slova jsou jako hvězdy - nikdy nezapadnou." A měl pravdu - sugestivní řeč Seattlova je důkazem, že člověk může svým srdcem a citem vyhmát-nout to, co teprve za více než století začne být přijímáno. "Co je člověk bez ostatních tvorů? Kdyby nebylo všech zvířat, člověk by zahy-nul na velkou samotu duše. Protože co se stane zvířatům, brzo se stane i lidem. Všechny věci spolu souvisí. Musíte naučit své děti, že půda pod jejich nohama je popel našich dědů. Aby si vážily svého kraje, řek-něte jim, že země oplývá životem našich pokrevních bratrů. Naučte své děti to, co my jsme učili naše: země je naše matka. A jaký osud potká zemi, to se stane i jejím synům. Když lidé plivnou na zemi, plivají sa-mi na sebe. Tolik víme - země nepatří člověku, člověk patří zemi. To víme. Všechny věci jsou spojeny jako krev, jež váže jednu rodinu. Člo-věk neutkal osnovu života, je jen jeho vláčenkem. A co učiní osnově ži-vota, činí sám sobě." "I bílí lidé pomínou, možná dříve než ostatní kmeny. Pokračujte ve znečišťování svého lože a jedné noci se zadusíte ve vlastních výkalech." Indiánovo "miluji svou zem tak jako novorozené miluje tep matčina srdce" a "možná, že jsme přece jen bratři, uvidíme" vzešlo ze srdce a nese se k srdci. O co převyšoval tento "divoch" své "civilizované" protějšky!

V části Současné proudy myšlení stojí za přečtení rozhovor Šríly Prabhupády z hnutí HaréKrišny s kardinálem Jeanem Daniélem, věnovaný problematice zabíjení zvířat.

Scénka Pupák v emigraci z roku 1968 od Šimka a Grossmana nám připomíná, že jejich humor byl v oné době nejen ostře politicky vyhrocený, ale měl i náležitou brizanci, zvláště v porovnání s některými dnešními křečovitými výkony M. Šimka a J. Krampola.

Reakcí na Pelcovy Děti ráje se zabývá článek Spor tří doktorů o Dobro a Krásu, Ivanem Svitákem pak speciálně Di do hajzlu, ty sajrajte!, kde Jirous /podepsán Magor/ denuncuje exilového odpůrce undergroundu. Nemá cenu je rozsuzovat, oba mají své hledisko. Bondyho K alternativnímu kalendáři je výrazem chvályhodné snahy o evidenci knih, časopisů apod., které jsou v Československu vzácné a přitom nanejvýš potřebné. Projevu-je se zde autorovo nekritické stranění undergroundu a zjevná nechut vůči Chartě 77. /"Neboť kultura Edice Petlice a Sixty-Eight Publishers není o moc méně kulturní mrtvolou než je kultura establishmentu."/

V úryvku Dálkového výsledku Havel píše o tom, jak vznikala Charta 77, o svém předělovém setkání s Ivanem Jirousem a o kampani na podporu Plastiků, Ivan Jirous v Pravdivém příběhu Plastic People popisuje podrobně a nesmlouvavě mocenské zákroky proti lidem z okruhu undergroundu a jejich chování při výsleších, přičemž nešetří nikoho, ani sebe.

Z literárním příspěvků mne tentokrát zaujaly básně Jiřího Kuběny a Josefa Kostohryza, Deníky a dopisy Jaroslava Švestky, samorostlého dřevorubce, člověka posedlého přemýšlet, hlasitě uvažovat.

SVĚDECTVÍ 86

Nové Svědectví mi - musím přiznat - mnoho nedalo. Na nové a zajímavé informace je neobyčejně chudé a co se týká politických komentářů, jejich tendence i slovník je dosti stereotypní, ať už v podání Pavla Tygrida či Agneši Kalinové a Lídy Rakušanové ze Svobodné Evropy. Zde se vymyká možná trochu senzační Nanebevstoupení Nicolaie Ceaušesca o situaci v Rumunsku a originální Zápisky z fronty, v tomto případě polské fronty na pračky atd., z dalších článků pak T. G. Ashe Havel se kdesi skrývá, aneb symposium s otevřeným koncem a zajímavá studie Hannah Arendtové Práce, dílo, akce.

V bloku literatury jsou Kabešovy lakonické Listopadky /citují na ukázkou: Oči pravdy, oči lži: tak výmluvné, že polykají celou tvář/, ukázkou z příkladně oproštěné prózy Vlastimila Třešňáka To nejdůležitější o panu Moritzovi, dále část Soukromé vzpoury Pavla Landovského, rozhovoru s Karlem Hviždálou, psaného šťavnatě, i když možná trochu egocentricky. Pozoruhodné je též zamyšlení Vladimíra Pešky o denících Jiřího Ortena, věnované osamostatňování se textu a životu skrze literaturu. Zato Chvatíkův Karel Čapek jako teoretik kultury byl již v některých věcech překonán /např. publikována byla stať Proč nejsem komunistou? v naší vlasti, připravuje se vydání Hovorů s TGM/, to však není vina pisatele, horší je, že článek je poněkud málo soustředěný a příliš zaplavený citáty.

Knižní recenze i tentokrát jsou fundované a informativní. Obzvláště ta o Kalistově poslední sbírce Veliká noc, Pomocné škole v Bixley Ivana Blatného, o Sidonových Dvou povídkách o utopencích, ale i o Opaku zrcadla, sborníku pražské surrealistické skupiny, a Havlově Asanaci, kterou Martin Hybler hodnotí velmi strážlivě, s jistými výhradami.

Ve studii Československo o sedmdesát let později se tentokrát píše o stavu kultury - je zde patrné úsilí o objektivitu, ale nechybí tu nepřesnosti /např. tvrzení o tom, že díla I. Skály a J. Pilaře vycházejí ve vysokých nákladech, kdežto Hrabal a Werich v nedostatečném množství, pravda je taková, že druhí dva jsou tištěni v mnohem větších nákladech než první dva, nicméně poměr zájmu čtenářů je ještě výraznější/, věcné chyby /J. Zapletal, K. Čejka, M. Rataj/, zajímavější a bohatá na konkrétní čísla a fakta je Postavení katolických a nekatolických věřících. Co si o tom všem myslíte je zpráva o nezávislém průzkumu veřejného mínění v Československu. Základní položená otázka podle mne byla, zda přestavba, tak jak je nyní vládnoucími orgány formulována, má naději na úspěch. 31% odpovědělo zcela negativně, v tom smyslu, že všechna dosud navržená opatření nemohou nic zlepšit, ani ihned, ani v dohledné budoucnosti, 40% vyjádřilo skepsi, nikoli však úplnou negaci, a že jde o správnou a nadějnou cestu se domnívá necelých 10%. Zajímavé také je, že 95% dotázaných nepřipouští, že by do konce století mohla být v Evropě válka. Z průzkumu též vyplývá, že naprostá většina lidí nemá ponětí o cílech chartistů a nezná jejich představitele, zde však zřejmě sehrály svou roli poslední měsíce a díky humpoláckým kouskům režimu je dnes situace jiná - zajímalo by mne, o kolik se zvýšil počet lidí znajících jméno Václav Havel.

Tribuna Svědectví přináší dopis Ivana Kubička, který je sice docela pěkně napsaný, ale rozhodně nesplňuje to, co by mělo být obsahem této rubriky, totiž názory čtenářů na časopis. A Svědectví bylo přece nejvýznamnějším exilovým časopisem - tato pověst však zavazuje...

FILM A DOBA 4/89

Rozhovor s Vladimírem Mertou je z těch, které bychom neměli přehlédnout. Tento školením architekt a filmový režisér, ale především vynikající hudebník, tu znovu potvrzuje, že řeč může být opravdu zdrojem komunikace, rozvažování. Merta je z těch, kteří nám mají co říci a ačkoli byl a stále je omezován, vydobyl si svůj prostor - bez nedůstojných kompromisů a lícitací. Toto říká o filmu: "Obecně by film měl mít obrovskou šanci měnit podvědomě postoje lidí k sobě nebo i k státním institucím. Měl by lidi ovlivnit, jestli na sebe budou střílet, nebo jestli budou střílet do vzduchu, když je přinutí být někde v zákopech. Ale specificky český film nemůže lidi vážně ovlivnit. Autoři, když se martýriem propírají až k realizaci, dají vzniknout konfabulacím, které nemají s pravdou co dělat. Český film lidi určitým způsobem pobaví na inteligentnější nebo přízemnější úrovni. Ale zcela pozbyl to, co má třeba polský nebo maďarský film. Nespoluvytváří národní charakter, pokud si neřekneme, že náš charakter je bahno a nulovost charakteru." Příliš vysoko kladené nároky na film? Myslím, že film jako umělecký výrazový prostředek na to má. V praxi bohužel jen zřídka se vůbec rozbíhá pod vlastní látku...

SCÉNA 8/89

V článku Zbytečně přivírané okno se Milan Tesař zamýšlí nad problematikou zastoupení rockové a folkové hudby v masových médiích. I když se i v té konzervativní televizi blýská na lepší časy, pořád platí, že "televizní dramaturgie se svou cestou nejmenšího odporu stala pochopem masového vkusu, jenž sama vytvořila a který je dnes diktován televizní obcí, tvořenou převážně střední a starší generací". A tak "hrstka pro obrazovku vyvolených zpěváků a zpěvaček" včetně těch patřících k střední generaci a vyznačujících se "jedinou starostí nezestárnout" vytváří falešný obraz naší hudební scény. "Dále je zaměňována masovost s nenáročností podle hesla 'raději se nezavděčit těm, kteří televizi stejně nesledují, nežli si rozkmotřit stálého zákazníka'." Mimochodem: ta masovost a nenáročnost je téma pro samostatnou studii, s rozlišením specifických domácích a situací na Západě.

MLADÝ SVĚT 18

Bartůškově a Chuchmově reportáži se podařilo vcelku se zdarem vystihnout Rockfest '89. Zvláště dobře Chuchma popsal vystoupení Vladimíra Kokolii a E, trochu více pozornosti měl snad věnovat polské skupině Izrael. Tato kapela, jež se na pražském koncertu přihlásila k Janu Palachovi, dělá strhující muziku, takovou, na kterou se nezapomíná.

V článku najdeme i tyto dvě pravdivé věty: "Rockfest neodráží 'světovou situaci', ale situaci ryze československou. V ní má vyhraněný občanský, ideový, politický postoj stále svou váhu." A to je snad svým způsobem štěstí, nebo ne?

Z článku Václava Hory Spojenectví nejen ideové je cítit bytostný dogmatismus, ale hlavně - naprostá bezzubost. Zoufalý nedostatek argumentů ústí do takové stupidity textu, že je to napůl k smíchu, napůl ovšem k pláči. Hora věčně omílá ideodiverzní stanice, buržoazní sdělovací prostředky, zpravodajské služby a podobné vykopávky z arzenálu stalinismu, vyjmenovává chartisty /často s chybami v jménech/, nakladatelství apod. a z nepochopitelných důvodů uvádí před každým jménem emigrant, snad abychom se otráslí a třikrát si odplivli. Někdy vzniká opravdu kouzlo nechtěného. Jiřina Šiklová prý "odvážně tvrdí, že prostředky se používají jen na vytvoření 'rukopisů, knížek, umělecké tvorby'. Zapomněla jen skromně dodat, že zaměřených proti naší vlasti a vydaných v zahraničí nebo ilegálně v Československu." To jistě dodat nezapomněla, jde jen o to, co je zaměřeno proti naší vlasti a co proti zprofanovanému režimu, to samozřejmě není totožné, jde o subjektivní názor, který Hora průhledně vydává za objektivní. Tento pán je opravdu tak naivní, že očekává, že mu na takovouto vějičku člověk s normálním IQ skočí? Další metodou jsou dezinformace, je tu např. zmíněno, že Havel dostal od svého nakladatele v NSR počítač, nepíše se zde ale, že mu byl našimi orgány zabaven. Logické myšlení vrcholí v závěru článku. "Vždyť kde by byla 'charta' a její odnože bez toho, kdyby za ní nestála Svobodná Evropa, Hlas Ameriky a další buržoazní sdělovací prostředky? Kdo by a ní ve světě či u nás věděl?" "Kdo by ve světě znal V. Havla, kdyby mu buržoazní sdělovací prostředky nedělaly takovou reklamu a kdyby jeho hry nebyly účelově zařazovány do repertoáru scén ve Vídni, Paříži či New Yorku? Zůstal by neznámým." Chytré, ba geniální otázky a logická odpověď. Mám jen jednu otázku - docela hloupou. Kdo by znal např. Jana Fojtíka, kdyby o něm nereferovaly sdělovací prostředky? V závěru Hora používá strašáku z padesátých let, mezinárodní imperialismus chce uskutečnit u nás sociální revanš.

Když tak čtu páně Horovu spisbu na objednávku, přemýšlím, zda je ten Švejk blbec anebo jenom blbce dělá? Nejspíš obojí. Že se takovýto článek objeví v prestižním stranickém týdeníku svědčí o mnohém. Také o právním vědomí, stavu, který umožňuje tisknout dotace jednotlivým členům nezávislých iniciativ. Svou náročnou a záslužnou práci by měli tyto lidé zřejmě dělat bez sebemenších prostředků, kdežto pan Hora za svůj pamflet by měl brát pořádný honorář. Podle jeho logiky by však bylo třeba napsat v jaké výši. Jsou to ubohé útoky na neinformovanost a nízké pudy čtenářstva. Ale také - zoufalé.

DRAMATICKÉ UMĚNÍ 89/1

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let zanikl jako jeden z mnohých i časopis Divadlo. Po sedmnácti letech přišla první splátka velkého dluhu: vyšel první svazek řady věnované divadlu, filmu a televizi. Avšak samotný obsah svazku mne nenadchl, spíš mne zaujala cena 23 Kčs. V dalších číslech však vzrostl rozsah svazku, ale hlavně se zkvalitnila jeho náplň. Ve čtyřech číslech z roku 1988 bylo mnoho zajímavého, upozornil bych aspoň na studii Umberta Eca Sémiotika divadelního představení, odpovědi na 39 otázek v podání Ivana Vyskočila a Vlastimila Brodského, O Tagance, době a sobě herečky Ally Dëmidovové a text divadelní hry Alexandra Volodina Ježíšova matka.

Znatelný posun k otevřenosti znamená právě první letošní číslo Dramatického umění. Týká se to Poznámek k souvislostem /televizním/ Jana Svačiny, Od žabích horizontů k hledání diagnózy Milana Hanuše, jakož

i miniankety na téma My a svět /Jana Pilátová: "/.../ naše dramatické umění ve světě nereprezentuje jen to, co jsme zmocnili k reprezentaci; 'svět' zaujali i lidé, jejichž jména jsou u nás už dvacet let tabu a jejichž tvorbu neznáme. Dokud si neujasníme, patří-li k našemu dramatickému umění všechno, co v něm vzniká, nebo snad opravdu jen to, co z těch či oněch důvodů uznáme za hodné příslušnosti, budou úvahy o 'nových proudech' - u nás i ve světě - k ničemu; 'nové' se dá přece rozpoznat jen na kompletním pozadí 'starého'/. Vrcholem svazku jsou nesporně eseje Matiji Bečkoviće, předsedy svazu srbských spisovatelů, O boji národů, O svobodě, O zneužití demokracie /Malá ukázka: "Objevil se nový okřídlený výraz. Zní: zneužití demokracie. Přiznám se, že mi zamotal hlavu. Ať jsem se sebevíc snažil, nedokázal jsem tomu přijít na kloub. Jak se dá demokracie zneužít? Když někdo zabije člověka, není to zneužití demokracie, ale trestný čin. Když krade - jakbysmet. /.../ Právě demokracie se nedá zneužívat. Zneužít se dá jen falešných, cizích, darovaných pseudodemokracií. Demokracie, proti níž se lze prohřešit - není demokracie. Někteří považují demokracii za povel 'volno' mezi dvěma jinými povely. /.../ Kromě zákonů demokracie žádné jiné strážce nepotřebuje. /.../ O zneužití demokracie hovoří nejčastěji ti, kteří by ji nejraději zneužili sami. Ti, kteří nechápou a neuznávají jiné názory, jiný vkus, jiné nálady a zájmy než své vlastní. Zneužití moci by chtěli nahradit zneužitím demokracie. Demokracie, svobody a spravedlnosti nemůže být nikdy moc."/, O budoucnosti. I v tradičních 39 otázkách, tentokrát položených Petru Čepkovi a Petru Nárožnému, se přesvědčujeme, že dotazovaní umělci dovedou přemýšlet a nejsou tak prostoduší, jak by se mohlo zdát, když se díváme na některé výtvořky, v nichž účinkují /konečně podobná otázka také padla/. V neposlední řadě stojí za pozornost Dopis z Varšavy Ireny Boltučové, který je hloubkovou analýzou současné polské dramatiky a některých jejích tvůrců. Snaží se zodpovědět otázku proč - vždyť panuje v tamějším divadelním světě velká svoboda /hrají se běžně hry emigrantů vnějších i vnitřních/ - je zájem obecenstva poměrně malý a většina her a inscenací neuspokojivá. A zapadnout by neměla ani korespondence mezi Jiřím Suchým a Jiřím Voškovcem, zvláště dopisy druhého z nich jsou skutečnou pochoutkou pro šťavnatou češtinu a nezcižené vědomí.

ok

AŽ ROZHODNOU DĚJINY!

24. dubna otisklo Rudé právo tento názor Vadima Medveděva: "Dnes považujeme /mírové soužití/ za základní proces, jehož chronologické hranice jsou stěží určitelné. Dějiny rozhodnou, který z obou systémů je pokrokovější a životaschopnější. My jsme přesvědčeni o možnostech a perspektivách socialismu." Domnívám se, že zaujetí podobných stanovisek by bylo nejlepším východiskem pro všechny komunisty, kteří jsou ve straně z přesvědčení a ne z prospěchářství. Tito lidé dnes přece nemohou upřímně stát za tvrzeními o posledním imperialistickém stádiu kapitalismu, o končící historické úloze buržoazie nebo o potřebě socialistické revoluce v západních zemích.

Vadim Medveděv se domnívá, že rozhodne sama historie. Jí rozhodně nemíní libovolný vývoj, tedy např. i válku, na mysli má nepochybně čestnou soutěž, v níž se uplatní vlastní kvality obou systémů. Taková koncepce je nesmírně vzdálena představám těch činitelů, kteří nyní určují politický kurs Československa. O nic bližší není ani vedoucím redaktorům Rudého práva a nečetným dalším stoupencům normalizační linie. To všechno jsou osoby, které nedokáží být opravdu přesvědčenými komunisty. V sílu socialistického systému jako takového nevěří, šanci mu dávají jedině za předpokladu, že jej uchrání před konfrontací s jeho možnými změnami a alternativami. Právě jejich pancéřovaný socialismus patří k tomu, o čem dějiny už rozhodly.

ik

P ř e d 6 0 l e t y , d n e 1 . d u b n a 1 9 2 9 ,
s e n a r o d i l M i l a n K u n d e r a

NESNESITELNÝ ROMÁN

Před časem jsem v Kontinuitě psal o Milanu Kunderovi v souvislosti s jednou také kritikou, nyní mám milou povinnost se k jeho dílu vrátit. Učiním tak několika poznámkami k románu Nesnesitelná lehkost bytí.

Jako by v této knize se vyhrotily - na jakémisi prubířském kamení - všechny klady a zápory Kunderova psaní. Romanopisec zde odkrývá spisovatelskou hru, volně manipuluje dějem a postavami a sám nezprostředkovaně promlouvá ze stránek. Jde o román-esej, úvahové pasáže jsou prokládány dějem, který jenom jisté teze má ilustrovat, postarat se o větší zábavnost a atraktivnost. A co nám Kundera vlastně hlásá? Je to originální filosofie nebo - jak říkal např. Jehlička - blábol? Nejspíš ani jedno ani druhé. Kundera nesporně má schopnost věci pojmenovávat, myšlenky dovedně formulovat, uvádět příklady z oblasti kultury a teologie a bystře argumentovat. Vytyčený dualismus - duše a tělo, lehkost a tíha - převádí z osobního na společenské, z oblasti psychologie do sféry politiky, z lidského života na dějiny. Základní protiklad vidí v svobodě-lehkosti a lásce-tíze. Hlavní hrdinové románu se potácejí od jednoho k druhému, od pouta k nevázanosti, a končí v smíření-rezignaci, kdy štěstí se narodí v prostoru smutku, je jeho dítětem, a dítětem dna. Kundera říká, že naplnění je možno najít jen v starostech privátních. Jakékoli úsilí spasit svět a lidi se jeví iluzorním, nesmyslným, stává se zdrojem Velikého Pochodu, který je vyvyšováním cíle, stavěním vzdušných zámků, projevem kýčovitého přitakání bytí, popření hovna, nesmyslným poskakováním na místě, udržováním ze sentimentality, divadelní stylizací. Je toho nějak moc, zdá se, že posloupnost je u Kundery tažená tak, že končí - jako u Ladislava Klímy - v jednom, jediném a všezahrnujícím. Předně, hovno neuznávám doslova ani jako symbol za filozofickou jednotku, Veliký Pochod neberu jako úsilí o nadosobní, které není poskakováním na místě, nýbrž právě naplněním a spasením sebe sama - skrze druhé. V samém závěru románu říká Tomáš, že nikdo nemá žádné poslání a že to je velká úleva, dobře, objektivně nemá, slovo poslání není vhodné, avšak jestliže jsme obdareni nějakým nadáním, je jeho udušení zpronevěrou, neboť ono bylo kapitálem našeho života a jen na této osnově lze budovat aspoň trochu smysluplnou existenci. Absurdita života je podle Kundery v tom, že člověk nemá možnost zkoušky, žije hned naostro a co se uděje jen jednou, jako by se nestalo nikdy. Smí-li člověk žít jen jeden život, je to jako by nežil vůbec. Potud Kundera: nepřipadá vám to jako bítí dítěte hlavou do zdi? Proč takový determinismus a pesimistická ireálnost v základech? Karty jsou přece rozdány, predeterminovanost musí být přijata, stavět lze jen na základně, bázi nutnosti, jinak jsme děti.

Kundera vyhranil lásku mezi lidmi jako zdroj porážek, jako cit, který nemůže člověka zcela naplnit a je jakousi slabostí, která ho svazuje a brání uplatňování vlastní svobody, tolik toužené a přitom rovnomocné zradě. Jestliže i láska je trýzní, kde oba partneři nejsou schopni dostát svým nárokům, existuje vůbec něco nesporného? Podle Kundery je to láska ke zvířatům tedy k bezmocným, vztah, který není soubojem, měřením sil, není zvykem a nestaví si nesplnitelné nároky. Je toto však láska, pravá láska? Neplete si ji autor s pouhou oddaností, soucítěním? Láska ke zvířeti /v daném případě k psu Kareninovi/ se nedá srovnávat v žádném případě s láskou mezi lidmi. Jde o něco řádově jiného, eticky je mezilidská láska hodnotná tím, že jde o svébytné a odlišné myslící jedince, kteří se uvědoměle pokoušejí sblížit, protnout své povahové dispozice, myšlenkové pochody a do-